

INTERNETNING YOSHLAR ORASIDA KENG TARQALISHI VA UNING IJTIMOIIY-MA'NAVIY TA'SIRI

Milliy g'oya va Huquq kafedrası katta o'qituvchisi (PhD)

Abdupattayev Hasanboy

Qo'qon Davlat Universiteti

Matematika kafedrası 2-bosqich talabasi

Raxmonaliyeva Madinabonu

Annotatsiya

Ushbu maqolada internet texnologiyalarining yoshlar ongiga, ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlariga hamda raqamli tafakkur shakllanishiga ta'siri keng yoritilgan. Maqolada mediama'naviyat, axborot ekologiyasi, axborot gigiyenasi, kiberijtimoiy muhit va raqamli tafakkur kabi atamalarning ilmiy mazmuni ochib berilgan. Shuningdek, O'zbekiston va jahon miqyosidagi raqamli transformatsiya jarayonlari, yoshlarning internetdan foydalanish madaniyati hamda axborot xavfsizligi masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: internet, yoshlar, raqamli tafakkur, mediama'naviyat, axborot ekologiyasi, axborot gigiyenasi, media savodxonlik, kiberijtimoiy muhit.

Annotation

This article explores the influence of internet technologies on youth consciousness, social and spiritual values, and digital thinking. It defines key terms such as media culture, information ecology, information hygiene, cyber-social environment, and digital thinking. The article also analyzes the processes of digital transformation in Uzbekistan and around the world, focusing on youth internet culture and information security issues.

Keywords: Internet, youth, digital transformation, media culture, information ecology, information hygiene, media literacy, cyber-social environment.

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние интернет-технологий на сознание молодёжи, её социально-духовные ценности и формирование цифрового мышления. Приводятся определения таких терминов, как медиакультура, информационная экология, информационная гигиена, киберсоциальная среда и цифровое мышление. Также анализируются процессы цифровой трансформации в Узбекистане и в мире, уделяется внимание интернет-культуре молодёжи и вопросам информационной безопасности.

Ключевые слова: интернет, молодёжь, цифровая трансформация, медиакультура, информационная экология, медиаграмотность, киберсоциальная среда.

Kirish

XXI asrda insoniyat raqamli transformatsiya bosqichiga to'liq kirib keldi. Internet bugungi kunda nafaqat axborot manbai, balki ta'lim, madaniyat, iqtisodiyot va ijtimoiy hayotning ajralmas qismiga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda mamlakatda 32 milliondan ortiq internet foydalanuvchilari mavjud bo'lib, ularning 57 foizi yoshlar hissasiga to'g'ri keladi. Bu jarayon yoshlarning raqamli tafakkuri, axborot madaniyati va mediama'naviy qiyofasiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Asosiy qism

Internet yoshlar hayotining markaziga aylangan. Ular ta'lim olish, ijod qilish, muloqotda bo'lish va o'z fikrini erkin bildirish uchun undan foydalanadi. Ammo bu

jarayon bilan birga axborot xavflari, soxta xabarlar, va psixologik bosimlar ham paydo bo‘lmoqda. Shu bois axborot gigiyenasi va media savodxonlik tushunchalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Internet — bu vosita. U insonni rivojlantirishi ham, yo‘qotishi ham mumkin. Bunda hal qiluvchi omil — axborotdan ongli foydalanish madaniyatidir. O‘zbekiston hukumati so‘nggi yillarda “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida yoshlar uchun raqamli infratuzilmani kengaytirish, internet tezligini oshirish, va axborot xavfsizligini mustahkamlashga e’tibor qaratmoqda. Yoshlar uchun “One Million Uzbek Coders”, “Digital Generation” kabi dasturlar ularning raqamli kompetensiyasini oshirishga xizmat qilmoqda.

Mediama’naviyat — shaxsning media vositalardan ongli, tanqidiy va axloqiy asosda foydalanish madaniyati. Mediama’naviyat yoshlarni yolg‘on yoki manipulyativ kontentdan himoya qiladi.

Raqamli tafakkur — insonning raqamli muhitdagi axborotni tahlil qilish, saralash va undan foydali natijalar chiqarish qobiliyati. Bu tafakkur yoshlarni ijodiy fikrlash va tanqidiy tahlilga o‘rgatadi.

Axborot ekologiyasi — jamiyatdagi axborot oqimini sog‘lom, toza va ishonchli shaklda saqlash tizimidir. Bu atama inson ongini zaharli kontent va yolg‘on xabarlardan himoya qilishni anglatadi.

Kiberijtimoiy muhit — insonlar o‘zaro muloqot qiladigan virtual makon bo‘lib, unda ijtimoiy, siyosiy va madaniy jarayonlar raqamli shaklda kechadi.

Axborot gigiyenasi — foydalanuvchining internetda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, ishonchli manbalardan foydalanish va soxta xabarlarni tanib olish malakasidir.

O‘zbekiston Yoshlar agentligi ma’lumotlariga ko‘ra, yoshlarning 72 foizi internetdan ta’lim olish maqsadida, 65 foizi esa ijtimoiy tarmoqlarda muloqot uchun foydalanadi. Dunyo bo‘yicha internet foydalanuvchilari soni 5,35 milliarddan

oshgan (ya'ni, Yer aholining 66% dan ortig'i). Ijobiy tomoni: yoshlar turli millat, madaniyat va fikr egalari bilan tanishadi, dunyoqarashi kengayadi. Salbiy tomoni: virtual muloqot ko'p hollarda yolg'on identifikatsiya, ya'ni o'zini boshqacha ko'rsatish holatlarini kuchaytiradi. Bu holat yoshlarning raqamli kompetensiyasining ortib borayotganini bildiradi, ammo shu bilan birga, soxta axborotlarga ishonish, kiberzo'ravonlik va raqamli qaramlik muammolarini ham keltirib chiqarmoqda. Internet Jahon bo'ylab keng ko'lamda tarqalmoqda. Finlyandiyada raqamli savodxonlik maktab dasturlariga kiritilgan. Janubiy Koreyada "Smart Citizen" loyihasi orqali yoshlarning onlayn xulq-atvori nazorat qilinadi. Estoniya esa "e-residency" tizimi bilan yoshlarni raqamli fuqarolar sifatida tayyorlaydi. Ushbu tajribalar yoshlar orasida raqamli madaniyatni rivojlantirish, axborot xavfsizligini ta'minlash, va media mas'uliyatni oshirishda muhim namuna bo'lib xizmat qiladi. Statistika ko'ra: Yoshlarning 54% i o'z shaxsiy ma'lumotlarini internetda himoya qilish usullarini bilmaydi. 41% foydalanuvchi "phishing" (firibgarlik) saytlariga duch kelgan. 19% yoshlar kiberzo'ravonlik (cyberbullying) qurboni bo'lganini bildirgan. Faqat 28% respondentlar o'zlari foydalanadigan ma'lumot manbalarini "ishonchli" deb tasdiqlagan. 2020–2024-yillarda raqamli ta'lim kurslarida ishtirok etgan yoshlar soni 3 barobar oshgan. O'zbekiston bo'yicha "One Million Uzbek Coders" dasturida 1,2 milliondan ortiq yoshlar ro'yxatdan o'tgan. Onlayn ta'lim platformalaridan eng faol foydalanuvchi yoshlar guruhi — 16–22 yosh oralig'ida. Dunyo bo'yicha yoshlarning 71% i yil davomida kamida bir marta soxta axborotga duch kelgan. 45% hollarda bu xabarlar ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan. 32% yoshlar soxta axborot tufayli noto'g'ri qarorlar qabul qilganini tan olgan. Bu holatlar esa internetning ijobiy va salbiy jihatlariga ishonchi dalil bo'la oladi. Internet insonlar uchun qulaylik yaratgan bo'lsada undan noto'g'ri foydalanish oqibatida kuchli qurolga aylanib bormoqda. Kiber jinoyatlar va kiber hujumlar ko'paymoqda. Internet orqali ta'lim olish sifati yanada yaxshilandi va o'quvchilar uchun keng imoniyatlar yaratildi. Turli xil onlayn ochiq kurslarda o'qish natijasida

bilimli kadrlar ortib bormoqda bu esa internetning ijobiy taraflariga yanada yaqqol misol bo'la oladi.

Xulosa

Internet yoshlar hayotida bilim, muloqot va o'zini rivojlantirish manbai sifatida beqiyos imkoniyatlar yaratadi. Ammo undan nazorat qilinmagan holda foydalanish yoshlarning ma'naviy, axloqiy va psixologik muvozanatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli: Mediama'naviyatni rivojlantirish, Axborot gigiyenasi ko'nikmalarini shakllantirish, Raqamli tafakkurni mustahkamlash hozirgi davrda davlat siyosati va ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishiga aylanishi zarur. Raqamli tafakkur — bu shunchaki texnik ko'nikma emas, balki axborotni tahlil qilish, mantiqiy xulosa chiqarish va mustaqil fikrlash madaniyatidir. Internet yoshlar ongida tez fikrlash, tanqidiy tahlil, va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Masalan, ko'plab yoshlar onlayn kurslar, vebinarlar va ilmiy platformalar orqali o'z bilimini mustaqil ravishda oshirmoqda. Bu avvalgi an'anaviy ta'lim tizimiga nisbatan yangi bosqich hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. Internet foydalanuvchilari statistikasi, Toshkent, 2024.
2. O'zbekiston Yoshlar agentligi. Yoshlar va internetdan foydalanish bo'yicha so'rov natijalari, Toshkent, 2023.
3. UNESCO. Youth and Digital Inclusion, Paris, 2021.
4. Onlayn ochiq kurslar va ulardan foydalanish <https://inlibrary.uz/index.php/zdift/article/download/62997/63719>
5. OECD. Digital Literacy and Youth Competence Report, 2022.

6. Pew Research Center. The Impact of Internet on Global Youth, Washington, 2023.

7. World Bank. Digital Development and Youth Participation, Washington, 2023.

8. Yaxiyaxonova M. Raqamli ta'lim muhitida axborot savodxonligini oshirish metodikasi, Toshkent, 2024.

9. European Commission. Digital Education Action Plan 2023–2027, Brussels, 2023.

10. Internetning yoshlar orasida keng tarqalishi <https://inlibrary.uz/index.php/tzatra/article/view/87199> maqolasi

11. Internet va uning yoshlar ahloqiga tarbiyasi <https://m.aniq.uz/uz/yangiliklar/internet-va-uning-yoshlar-tarbiyasidagi-ahamiyati>